

AKADEMIK ARNOŠT KOLMAN 70-ROČNÝ

LADISLAV SZÁNTÓ

Akademik Arnošt Kolman dožíva sa 6. decembra 1962 sedemdesiatich rokov svojho života. Jubilant je marxistický filozof a prírodovedec svetového formátu a mena. Jeho vedecké práce, v ktorých riešil najmä filozofické problémy matematiky a teoretickej fyziky, majú trvalý význam tvorivého obohatenia, rozvitiu a konkretizácie marxisticko-leninskej filozofie. Arnošt Kolman je typický marxisticko-leninský vedec aj preto, lebo svoju teoretickú činnosť vždy spájal so spoločenskou praxou, vychovávajúc tisícky marxistických filozofov v Sovietskom sväze, u nás a na celom svete, potom s politickou praxou, a keď bolo treba so zbraňou v ruke — aj s frontovou praxou. Československý vedecký svet je na A. Kolmana oprávnené hrdý a kladie jeho život za vzor mladému vedeckému pokoleniu.

Arnošta Kolmana poznám už 42 rokov. Zoznámil som sa s ním v takých zvláštnych okolnostiach a čase, že to hodno uverejniť.

5. armáda sovietskych ozbrojených síl 31. dec. 1919 oslobodila Krasnojarsk, v ňom 10 000 zajateckých dôstojníkov a mnohé tisíce zajateckých vojakov. S povolením sovietskej vlády a veliteľstva 5. armády sa z týchto oslobodených a zrovnoprávnených zajatcov za niekoľko dní sformovala svojimi bojovými skutkami preslávená Internacionálna brigáda, ktorá mala 15 000 vojakov. V ubikáciách brigády sa jedného pekného dňa objavili dvaja neznámi, v ruskej rovnošate odetí muži. Čoskoro sme sa my komunisti dozvedeli, že sú to vedúci súdruhovia z politického oddelenia 5. armády, že chcú naše bunky rozpustiť a naše členstvo vo Všesväzovej komunistickej strane (boľševikov) zrušiť. Svoj úmysel odôvodňovali poukazom na to, že sme neprešli kandidátskou lehotou a nemali sme ručiteľov. To síce bola pravda, ale nás predsa veľmi rozčúlilo ich počínanie, a to tým viac, lebo vysvitlo, že sú to práve takí bývalí zajatci ako my. Jeden z nich sa menoval Arnošt Kolman, druhý Jaroslav Hašek.

Rozruch, ktorý svojím rozhodnutím A. Kolman a J. Hašek vyvolali, utišil sa tým, že nás súdruhovia preverili, po preverení znovu prijali do strany a stali sa našimi ručiteľmi. Od tých čias poznám A. Kolmana, sledujem jeho vedeckú prácu, z ktorej som sa mnohému naučil a považujem sa za jeho žiaka.

Arnošt Kolman sa narodil v Prahe r. 1892. Študoval v rokoch 1910—1913 matematiku na Karlovej univerzite a súčasne aj elektrotechniku na Českom vysokom učení technickom. Roku 1915 sa dostal do ruského zajatia. Zúčastnil sa Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie a r. 1918 sa stal členom Všesväzovej komunistickej strany (boľševikov). Od tohto času venoval A. Kolman svoj veľký talent a všetku svoju prácu

rozvoju socialistickej vedy a praxe, vybudovaniu socializmu v SSSR a potom u nás. Za tieto roky vykonaná teoretická a praktická činnosť A. Kolmana je obdivuhodná. Od roku 1918 prednáša marxisticko-leninskú filozofiu na moskovskej univerzite, a na moskovskej stránickej škole, potom na stránickej škole 5. armády na východnom fronte. V rokoch 1929—1933 prednášal dejiny matematiky a filozofické problémy matematiky v Ústave červenej profesúry pre filozofiu a prírodné vedy na moskovskej univerzite. V rokoch 1938—1941 prednášal vyššiu matematiku v Molotovovom energetickom ústave; r. 1942 filozofiu a logiku na univerzite v Alma-Ate; v rokoch 1943—1945 v Leninovom pedagogickom ústave a zároveň v Právnickom ústave v Moskve filozofiu a logiku. Od roku 1939—1945 bol vedúcim sektoru dialektického materializmu vo Filozofickom ústave Akadémie vied SSSR. Roku 1945 sa vrátil do Československa, do roku 1948 prednášal na Karlovej univerzite v Prahe filozofiu a matematickú logiku, pritom prednášal vo Viedni, Sofii, Belehrade, Záhrebe a Lublane.

Postihnutý dôsledkami nesprávnych metód v období kultu osobnosti, vrátil sa do Moskvy, stal sa vedeckým pracovníkom Ústavu pre dejiny prírodných vied a techniky Akadémie vied SSSR a profesorom Katedry filozofie pri Prezídium Akadémie vied SSSR. Po návrate do ČSR bol r. 1959 menovaný za riaditeľa Filozofického ústavu ČSAV, profesorom Karlovej univerzity a r. 1960 bol zvolený za akademika ČSAV. Od r. 1934 je doktorom filozofických vied a od r. 1939 profesorom matematiky.

Arnošt Kolman napísal viac stoviek vedeckých prác, v ktorých sa zaoberá najmä filozofickými otázkami matematiky, fyziky, dejín matematiky a prírodných vied, logiky a dialektického materializmu. Články uverejňoval v časopisoch: Pod znamenem marksizma, Jestestvoznanije i marksizm, Front nauki i techniki, Izvestija Akademii SSSR, Bolševik, Voprosy filosofii atď. v Moskve, Philosophy of Science (New York), Revista universal (Barcelona), Nowe drogi, Mysl filosoficzna (Varšava), Nová mysl, Tvorba, Filozofický časopis (Praha) atď. Knižne publikoval: *Predmet i metod sovremennoj matematiki* (1936), *Engels i jestestvoznanije* (1941), *Novyje otkrytija sovremennoj fiziki v svete dialektičeskogo materializma* (1943), *Velikij russkij myslitel N. I. Lobačevskij* (1944), *Wissenschaft, Religion und Marxismus* (Moskva 1935), *The Development of Physics Science Lenin's Materialism and Empiriokriticism* (New York 1940), *Ideologie německého fašismu* (Praha 1946), *Logika* (Praha 1947), *Atomová energie a SSSR* (Praha 1946), *Přednášky o základech vědecké filosofie* (Praha 1947), *Co je smysl života?* (Praha 1947), *A tak zvané tepelné smrti vesmíru* (Praha 1948), *Kritický výklad symbolické metody moderní logiky* (Praha 1948), *B. Bolsano* (Moskva 1955, české vydanie r. 1959, nemecký preklad v Berlíne 1961), *Lenin i novejšaja fizika* (rusky 1958, český preklad 1960, slovenský preklad 1960). Vo svojich prácach vystupuje proti mechanistickým a idealistickým interpretáciám teórie relativity a kvantovej teórie, proti subjektivistickým výkladom podstaty a vývinu matematiky a logiky, za aplikáciu materialisticko-dialektickej metódy poznávania v prírodných vedách. Všetky jeho spisy sú preniknuté vedomím svojej vysokej spoločenskej zodpovednosti vo vedeckej práci v boji za nový spoločenský poriadok a život.

Arnošt Kolman je jedným z mála ešte žijúcich filozofov, ktorí sa aktívne zúčastnili na historicky významných filozofických diskusiách v SSSR v 20. rokoch, v ktorých sa bojovalo o filozofické dedičstvo Leninovo, o Lenina filozofa a o to, čím Lenin obohatil a rozvil teóriu dialektického a historického materializmu. Tento boj sa viedol na dvoch frontoch: proti mechanistom, ktorí prírodovedecký materializmus vydávali za dialektický, a proti meňševizistom idealistom, ktorí heglovskú idealistickú dialektiku stotožňovali s marxisticko-leninskou dialektikou. Diskusiu rozhodol ÚV KSSS proti mechanistom a meňševizujúcim idealistom, odvolal staré vedenie časopisu Pod znamenem

marksizma a vymenoval nové vedenie, v ktorom bol aj A. Kolman, a zotrval v ňom až do roku 1943.

Arnošt Kolman sa zúčastnil na mnohých medzinárodných kongresoch. Ako člen sovietskej delegácie referoval na Medzinárodnom kongrese dejín vedy a techniky v Londýne r. 1931, r. 1943 predniesol referát na Medzinárodnom matematickom kongrese v Zürichu. Zúčastnil sa na Medzinárodnom filozofickom kongrese v Amsterdame r. 1948. Zúčastnil sa a predniesol diskusný prejav na Washingtonskom sociologickom kongrese r. 1962.

Arnošt Kolman sa po celý svoj život aktívne zúčastňoval stránickej práce: v rokoch 1922—1923 bol členom ÚV KSN, r. 1918 členom moskovského výboru Všesväzovej komunistickej strany (boľševikov), v rokoch 1924—1929 členom Moskvskej kontrolnej komisie, v rokoch 1919—1920 náčelníkom politického oddelenia 5. armády, v rokoch 1929—1931 zástupcom vedúceho agitácie a propagandy ÚV KSSS, v rokoch 1945—1948 bol vedúcim oddelenia propagandy ÚV KSČ.

Niet azda v Československu filozofického pracovníka, ktorý by necítil na sebe vedeckovýchovný vplyv A. Kolmana a nehlásil sa k nemu ako k svojmu filozofickému učiteľovi.

Pri príležitosti jeho sedemdesiatin nielen československý, ale celosvetový pokrokový vedecký svet zdraví Arnošta Kolmana a praje mu, aby v dobrom zdraví a v plnosti životných síl žil a pracoval na ďalšom obohatení a rozvíaní vedeckej filozofie i prírodných vied a pre radosť tých, ktorí si ho nielen vážia a ctia, ale majú ho aj radi.

ZNOVU NAD DIELOM ROUSSEAUOVÝM (1712—1778)

ELENA VÁROSSOVÁ

Z podnetu Svetovej rady mieru spomínalo si tohto roku celé kultúrne ľudstvo 250. výročie narodenia významného francúzskeho osvietenárskeho mysliteľa Jeana Jacquesa Rousseaua. K dlhému radu prác o diele a osobnosti tohto uctievaného i nenávideného filozofa, ktorý nemilosrdne odhaľoval protirečenia v živote svojej doby a sám im vo svojom myslení hlboko podľichal, pribúdajú desiatky nových kníh a štúdií. Vášnivé diskusie, ktoré sa od Voltaira až po Jacquesa Maritaina viedli pre a proti Rousseauovi, ustupujú pomaly, ako sme sa mohli presvedčiť z jubilejných článkov, konštruktívnej snahe pochopiť jeho dielo v celej vnútornej zložitosti a uviesť na spoločného menovateľa názorovú rôznorodosť, pre ktorú bol Rousseau tak často odmietaný ako mysliteľ a človek nedôsledný, rozpoltený a protirečivý, ak nie úchylný a nenormálny.

Napriek tomu, že sa Rousseauov pokrokový humanistický a demokratický odkaz prihovára spontánne všetkým dobám a národom, ktoré pracujú na rozšírení práv a slobody človeka, nie je táto uvedená úloha ľahká, ak berieme do úvahy celý názorový rozptyl mysliteľa a neorientujeme sa jednoznačne na jeho pozitívnu stránku. Veď autor rozpráva: *O vplyve vied na mravy, O príčinách nerovnosti medzi ľuďmi a Spoločenská zmluva*, pôvodca *Emila* a *Vyznania viery savojského vikára*, pisateľ *Novej Heloízy*. *Vyznaní* a *Snov osamelého pútnika* poskytuje dosť dôvodov, aby bol pokladaný za paradoxného a protirečivého v najzákladnejších otázkach. Prihovárať sa hneď za prírodný, hneď za občiansky stav, sympatizovať s pôvodnou rovnosťou ľudí a obhajovať súkromné vlast-